

ЕКОЛОГО-ЦЕНОТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА РУДЕРАЛЬНИХ УГРУПОВАНЬ КЛАСУ *ARTEMISIETEA VULGARIS* R.Tx 1950 МІСТА ЖИТОМИР

До складу класу *Artemisietea vulgaris* на території міста Житомира входять два порядки, два союзи, шість асоціацій та три без рангових угруповання. Синтаксономічна схема угруповань класу виглядає так:

Artemisietea vulgaris R.Tx 1950: *Artemisietalia vulgaris* R.Tx 1947, *Arction lappae* R.Tx 1937: *Artemisietum vulgaris* R.Tx 1942, *Leonuro-Ballotetum nigrae* R.Tx 1942, *Arctio-Artemisietum vulgaris* Th.Müll 1972, *Arctietum lappae* Felf 1942, com. *Lamium album*; *Onopordetalia acanthii* Br.-Bl et R.Tx 1943, *Dauco-Melilotenion* Görs 1966: *Artemisio-Tanacetetum vulgaris* Br.-Bl 1931. *Berteroëtum incanae* Siss 1950, com. *Ambrosia artemisiifolia*, com. *Solidago canadensis*.

Серед угруповань класу *Artemisietea vulgaris* найчастіше зустрічаються представники порядку *Artemisietalia vulgaris* та союзу, яким він представлений, *Arction lappae*. Тут об'єднані рудеральні угруповання високорослих дво- та багаторічних видів, поширених в нітрофікованих мезофітних екотопах. Три асоціації (*Artemisietum vulgaris*, *Arctio-Artemisietum vulgaris*, *Arctietum lappae*) цього союзу мають добре представлений блок діагностичних видів.

Угруповання асоціації *Leonuro-Ballotetum nigrae* діагностується не так виразно. Для цих фітоценозів характерним є широке представництво діагностичних видів класу (8 видів). Також присутні види класів *Agropyreteea intermedio-repentis* (2 види), *Stellarietea mediae* (9 видів), *Plantegenetea* (4 види), *Galio-Urticetea* (5 видів), *Molinio-Arrhenatheretea* (5 видів).

Угруповання союзу *Dauco-Melilotenion* частіше за все пов'язані із ущільненими субстратами, які нерідко зустрічаються в місті. Асоціація *Artemisio-Tanacetetum vulgaris* об'єднує придорожні ценози із помірним витоптуванням і крупнозернистим субстратом, тоді як *Berteroëtum incanae* сухі екотопи з ущільненим супіщаним ґрунтом. Представництво класу *Artemisietea vulgaris* тут нижче – 4 види. Інші також представлені незначною кількістю діагностичних видів *Agropyreteea intermedio-repentis* (1 вид), *Stellarietea mediae* (3 види), *Plantegenetea* (3 види), *Molinio-Arrhenatheretea* (5 видів).

Під час польових досліджень нами виявлено три угруповання, ранг, яких визначити не вдалося. Це угруповання com. *Lamium album*, яке більш за все входить до союзу *Arction lappae*, та com. *Ambrosia artemisiifolia* і com. *Solidago canadensis*, які можливо відносяться до союзу *Dauco-Melilotenion* (табл.). Тут добре представництво класу *Artemisietea vulgaris* (6 видів) та класів *Agropyreteea intermedio-repentis* (1 вид), *Stellarietea mediae* (7 видів), *Plantegenetea* (4 види), *Galio-Urticetea* (2 види), *Molinio-Arrhenatheretea* (2 види).

Ці угруповання цікаві тим, що в них часто домінують відомі інвазійні види. Наприклад, *Ambrosia artemisiifolia*, *Solidago canadensis*, *Galinsoga parviflora*, *Hordeum vulgare*, *Parthenocissus quinquefolia*, *Acer negundo* та інші. Дослідження таких ценозів є надзвичайно актуальним, тому у подальшому синтаксономічне положення таких угруповань буде уточнюватися.

Екотопи зайняті класом *Artemisietea* характеризуються мезофітними, гемігідроконтрастофільними, субацидофільними, семіевтрофними, акарбонатфільними, нітрофільними, геміарерофобними, субмезотермними, субаридофільними, геміокеанічними, субкріофільними, еугемеробними умовами з добрим освітленням на ранніх стадіях сукцесії (від піонерних (0,85 балів) до пізніх лучних або ранніх чагарничкових (3,48 балів).

Провідними факторами диференціації екосистем з автотрофним блоком у вигляді класу *Artemisietea* є аерація ґрунту, омборежим (показник аридності-гумідності), багаторічний режим вологості, інтегрований антропогенний фактор, терморежим та вміст доступного нітрогену.

Для рудеральних угруповань класу *Artemisietea* важливими диференціальними факторами є не загальні показники як режим вологості чи важливі для синантропних угруповань антропогенний тиск та пов'язані із ним аерація ґрунту і вміст доступного Нітрогену, а й кліматичні фактори, зокрема омборежим і терморежим. Це може вказувати на те, що стрімке поширення інвазійних видів в рудеральних угрупованнях обумовлюється не тільки прямою діяльністю людини, а й глобальними змінами клімату.

Найвищі показники кореляції із антропогенним фактором є із показником динаміки (0,58), освітленістю (0,54), вмістом доступного Нітрогену (0,51) та аерацією ґрунту (0,51). Найнижчі показники із континентальністю (0,08), кріорежимом (0,07), вмістом карбонатів (0,05)